

Leo Perutz

EL CAVALLER
SUEC

*Traducció de
Marta Pera Cucurell*

El cercle *de VIENA*

PRÒLEG

Maria Christine, de soltera von Tornefeld, viuda de von Rantzau, casada en segones núpcies amb el conseller d'estat a la cort de Dinamarca i ambaixador extraordinari Reinhold Michael von Blohme, va ser una bellesa molt festejada en la seva joventut. Cap a la meitat del segle XVIII, quan tenia cinquanta anys, va escriure els seus records. Aquesta petita obra, a la qual va posar el títol d'*Escenes de la meva vida amb personatges i colors*, no es va publicar fins al cap d'unes quantes dècades de la seva mort. A principis del segle XIX, un dels seus néts en va posar una edició limitada a disposició del públic.

El títol pretensió que encapçala el llibre no és pas injustificat. En aquells temps convulsos, l'autora havia vist un bon tros de món, havia acompanyat el seu marit, el conseller d'estat danès, en tots els viatges, i fins i tot havia anat a Isfahan, a la cort del temible Nàdir-Xah Afxar. Entre els seus records, n'hi ha uns quants que poden captivar l'interès del lector actual. Com ara l'impressionant relat, en un dels primers capítols, de l'expulsió dels pagesos protestants de l'arxidiòcesi de Salzburg.

En un capítol posterior l'autora descriu la revolta dels copistes de llibres de Constantinoble, als quals amb l'establiment d'una impremta se'ls va privar del pa. Ens explica molt vívidament l'activitat dels exorcistes de Reval i la violenta repressió d'aquesta secta de fanàtics. A Herculanium va veure —per dir-ho en les seves mateixes paraules— els primers «descobriments fets sota la terra, estàtues i baix relleus de marbre», sense ser conscient, naturalment, del significat d'aquesta troballa, i a París va recórrer amb una carrossa que es movia «sense cavalls, només amb la seva força interna» onze milles i mitja en menys de dues hores.

També va tenir contacte amb alguns dels esperits més grans de la seva època. En un ball de disfresses, a París, va conèixer el jove Crébillon —i es veu que durant un període breu van ser amants. Va tenir una llarga conversa amb Voltaire en una cerimònia de francmaçons que es va celebrar a Lunéville, i es van tornar a trobar a París al cap d'uns quants anys, precisament el dia en què ell s'incorporava a l'Acadèmia. Entre els seus amics també hi havia uns quants savis, com el senyor de Réaumur, i el professor de física experimental el senyor van Musschenbroeck, que va inventar l'ampolla de Leiden. I tampoc manca d'atractiu la història de la seva coneixença del «famos mestre de capella, el senyor Bach de Leipzig», a qui va sentir tocar l'orgue el maig del 1741 a l'església de l'Esperit Sant de Potsdam.

Però la impressió més forta per al lector és quan arriba a la part del llibre en què Maria Christine von Blohme recorda amb paraules fervoroses, però d'una tendresa quasi poètica, el pare, que li va ser arrabassat massa aviat, i que anomena el «cavaller suec». La seva desaparició de la vida de la filla i les estranyes i contradictòries circumstàncies en què es va consumir aquest tràgic esdeveniment van projectar una ombra sobre els seus anys de joventut.

Maria Christine von Blohme va venir al món —així ho explica ella— a Silèsia, a la hisenda dels seus pares, i la noblesa de tota la rogalia es va reunir per donar-li la benvinguda. Del seu pare, el «cavaller suec», només n'havia conservat una imatge borrosa. «Tenia uns ulls que feien por —deia—, però quan em mirava, per mi era com si sobre meu s'obrís el cel.»

Quan tenia sis anys o una mica més, el seu pare va abandonar el poble per anar-se'n a Rússia «sota els sinistres estendards de Carles XII», el rei de Suècia, la glòria del qual en aquella època s'estenia per tot el món. «El meu pare era d'ascendència sueca —va escriure—, i els precés i les queixes de la mare no el van poder retenir.»

Però abans que sortís amb el cavall, la nena, en secret, li va cosir un saquet amb sal i terra al folre de la roba. Ho va fer seguint el consell d'un dels dos mossos, que li va recomanar aquest mètode comprovat i infal·lible per lligar dues persones de per vida. D'aquests dos mossos del

senyor von Tornefeld se'n torna a parlar en un altre fragment, més endavant, del llibre: Maria Christine von Blohme explica que ells li van ensenyar a renegar i a tocar la guimbarda, tot i que aquell art no li havia servit mai de res.

Poques setmanes després que el seu pare se n'hagués anat amb l'exèrcit suec, una nit la va despertar un cop al finestró. Al principi es va pensar que era «Herodes, una mena de rei fantasma o llegendari», que sovint li feia por a les nits. Però era el seu pare, el «cavaller suec». No se'n va estranyar perquè sabia que tornaria: la sal i la terra del folre de la roba el lligaven a ella.

Pare i filla van intercanviar una munió de preguntes xiuxiuejades i de paraules tendres, dolces. Després van callar. Ell li va agafar la cara amb totes dues mans. La filla va plorar una mica, per l'alegria de tornar-lo a veure, i també perquè ell li va dir que havia de tornar a marxar.

El pare s'hi va estar un quart d'hora breu, i després va desaparèixer.

Hi va tornar, però sempre de nit. De vegades ella ja l'esperava abans que ell piqués al finestró. De vegades passava que ell hi anava dues nits seguides, i després transcorrien tres, quatre o cinc nits sense que aparegués. Mai s'hi estava més d'un quart d'hora.

Això va durar mesos. Ni ella mateixa no s'explicava, més endavant, per què no havia parlat amb ningú, ni tan sols amb la seva mare, d'aquelles visites nocturnes. Era

possible que el «cavaller suec» li hagués imposat silenci. També podia ser que tingués por que no la creguessin, que es riguessin de la seva experiència nocturna i la releguessin al món dels somnis o de la fantasia.

A la mateixa època en què el «cavaller suec» apareixia de nit a la finestra de Maria Christine, uns correus suecs que venien de l'exèrcit de Rússia i es van aturar a la hisenda per canviar de cavalls, van portar notícies de l'ascens del pare en l'exèrcit suec.

Gràcies al seu coratge, va cridar l'atenció del rei i el van nomenar capità de cavalleria del regiment de Götaland, i més endavant, comandant del regiment dels dragons de Småland. Amb aquest càrrec, gràcies a la seva temerària intervenció en la batalla de Golskva, va assegurar la victòria per a les armes sueques. Després d'aquest triomf, el rei el va abraçar i li va fer un petó a cada galta davant de tot l'exèrcit.

La mare de Maria Christine estava afligida perquè «l'estimat del seu cor, el seu amic i confident, no li havia fet saber per escrit» com li anaven les coses a l'exèrcit suec. «Però qui sap —deia—, potser al camp de combat no pot escriure ni una sola ratlla.»

Després va arribar un dia d'estiu, al juliol, que a Maria Christine li va quedar gravat per sempre a la memòria.

«Era cap al migdia —escriu quaranta anys més tard—, la mare i jo érem al jardí, entre les gerderes i les gavarres, allà on hi havia el petit déu pagà entre l'herba. La

mare portava un vestit de color d'espígol i va renyar el gat, que havia saquejat un niu d'ocells. Però el gat volia jugar amb ella, i va fer una gepa que va fer riure la mare. I llavors, tot d'un plegat, ens van dir que havia arribat un correu suec a la hisenda.

»La mare se'n va anar corrents a sentir les notícies, i no va tornar al jardí. Però al cap d'una hora tota la casa parlava de la gran batalla que hi havia hagut a Poltava. Havien derrotat els suecs i el rei havia fugit. I també deien que jo ja no tenia pare. El senyor Christian von Tornefeld, el meu pare, havia caigut al principi de la batalla: una bala l'havia fet saltar del cavall, i ja feia tres setmanes que l'havien enterrat.

»Jo no m'ho creia. No feia ni dos dies que havia trucat a la meva finestra i havíem parlat.

»Després, a la tarda, la mare em va deixar anar amb ella.

»La vaig trobar a la "sala gran". Ja no portava el vestit de color d'espígol, i d'ençà d'aquell dia sempre més l'he vista vestida de dol.

»Em va abraçar i em va fer petons. Al principi no podia parlar.

»—Filla! —em va dir després amb veu plorosa—. El pare ha mort a la guerra dels suecs. No tornarà mai més. Ajunta les mans i resa un parenostre pel repòs de la seva ànima.

»Vaig fer que no amb el cap. Com podia resar per l'ànima del meu pare, sabent que era viu?

»—Sí que tornarà —vaig dir.

»Els ulls de la mare es van omplir de llàgrimes.

»—No tornarà —sanglotava—. Ara és al cel. Ajunta les mans, compleix el teu deure de filla, resa un parenostre per l'ànima del pare.

»Com que no la volia entristir encara més amb la meva desobediència, vaig resar, però no per l'ànima del meu pare, perquè era viu. Vaig veure que a fora, pel camí, un seguici fúnebre baixava el turó. Només era un carro amb el taüt; el cotxer fuetjava el cavall i només un vell, un capellà, acompanyava el mort.

»Devia ser un rodamón vell, si el portaven a enterrar d'aquella manera. Vaig dir el parenostre per l'ànima d'aquell pobre home, i vaig pregar a Déu per la seva salvació.

»Però el meu pare, el cavaller suec —acaba el relat Maria Christine von Blohme—, no va tornar. Els seus cops fluixets al finestró no em van despertar mai més. ¿I com podia ser que lluités amb l'exèrcit suec i l'abatessin, i al mateix temps hagués estat sovint, de nit, al nostre jardí, parlant amb mi? I si no és veritat que va morir, perquè no va tornar a trucar mai més a la meua finestra? Heus aquí el misteri fosc, trist i insondable que m'ha acompanyat tota la vida.»

Leo Perutz

Ja és hora que s'expliqui la història del «cavaller suec».

És la història de dos homes. Es van conèixer un dia gèlid d'hivern al començament de l'any 1701, al graner d'una casa de pagès, i es van fer amics. I van continuar junts el camí que anava d'Opole, a través del paisatge silesià nevat, cap a Polònia.